

**СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ”
ФАКУЛТЕТ „ПРОИЗВОДСТВЕН И ТЪРГОВСКИ БИЗНЕС”
КАТЕДРА „АГРАРНА ИКОНОМИКА”**

ЦВЕТЕЛИНА ТОДОРОВА КАБАКЧИЕВА

**ВЛИЯНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ИНТЕГРАЦИЯ
ВЪРХУ ТЪРГОВИЯТА СЪС
СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ
В ПЕРИФЕРНИТЕ РЕГИОНИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ
СЪЮЗ**

АВТОРЕФЕРАТ

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”
Докторска програма „Икономика и управление”
(Аграрна икономика)

**Научен ръководител:
доц. д-р Марина Николова**

**Свищов
2017**

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Актуалност на изследването

Присъединяването на България към ЕС ѝ предоставя възможност да бъде не само обект на въздействие на Общата търговска политика и Общата селскостопанска политика, но и активен фактор за тяхното формиране. Това може да бъде резултат от задълбоченото познание на тези политики, както и на тенденциите за развитието им, с цел адаптиране на периферните икономики към динамично променящата се среда.

Актуалността на изследването произтича от липсата на еднозначно мнение относно позитивните и негативните влияния на интеграционните процеси в разширяващия се ЕС, както и от необходимостта на задълбочени изследвания на въздействията на регионализма върху националната икономика.

Селското стопанство е един от секторите на икономиката, способен да окаже ефективно съдействие за формиране на нормални доходи на заетите в него, както и за предотвратяване обезлюдяването в селските райони.

Общата селскостопанска политика се изгражда върху три основни принципа: свободно движение на територията на вътрешния пазар на ЕС на продукти от аграрния сектор, преференциални режими на ЕС, гарантиращи защита на произведените в неговите граници селскостопански стоки и солидарно участие на страните-членки във финансирането на общата селскостопанска политика (ОСП).

Общата търговска политика се създава паралелно с изграждането на общия пазар на ЕС и има силно изразен наднационален характер. Тя е в най-тясно взаимодействие със свободното движение на стоки в рамките на вътрешния пазар и Митническия съюз. Най-важните нейни елементи са общата митническа тарифа, общият режим по вноса, защитните мерки по вноса и общият експортен режим.

Цел и задачи на дисертационния труд

Целта на настоящия дисертационен труд е изследване на взаимоотношенията на България със съседните балкански страни в областта на търговията със селскостопански стоки и оценката на въздействието на ОСП върху динамиката на периферния регионализъм в изследвания регион.

Реализирането на поставената цел изисква решаването на следните **изследователски задачи:**

- Характеризиране на периферния регионализъм и оценка на релацията “център-периферия” в ЕС;
- Анализиране на инструментите за регулиране на периферния регионализъм в ЕС;
- Анализиране на търговските аспекти на периферните икономики в европейската общност;
- Идентифициране на промените в търговията със селскостопански стоки между България и съседните балкански страни.
- Анализиране на социално-икономическите последици от осъществяване на периферния регионализъм в България и съседните ѝ страни;
- Оценка на въздействието на ОСП върху периферния регионализъм.

Обект и предмет на изследването

Обект на изследване е търговията на България със селскостопански стоки със съседните балкански държави.

Предмет на изследването е влиянието на европейската интеграция върху търговията със селскостопански стоки в изследвания регион.

Изследователска теза:

Членството на България в ЕС и развитието на интеграционните процеси я превръща в активен фактор на ОТП и ОСП и осигурява възможности за извличане на допълнителни ползи при осъществяване на периферния регионализъм.

Методология на изследването

В процеса на разработване на поставената тема са използвани общонаучни методи - исторически, логически, индуктивен, дедуктивен; емпирико-теоретични методи: наблюдение, описание; логико-теоретични: сравнение,

анализ и синтез; аналитични инструменти: анализ и обобщение на литература, таблично, графично, схематично представяне на характеристики и тенденции.

Приложен е комплексен подход към анализа на явленията. Общата търговска политика на ЕС и Общата селскостопанска политика са разгледани като част от интеграционния процес на периферните региони в ЕС.

Ограничения на изследването

Проявлението на регионализма в XXI век съпътства организационното развитие на света. В настоящия дисертационен труд предметът на изследване се ограничава до разкриване същността, предпоставките, развитието и влиянието на интеграционните процеси върху търговията със селскостопански стоки в периферните региони в ЕС.

Степен на разработеност

Представеното изследване се базира на задълбочено проучване на широк кръг от научни трудове на наши и чужди автори, специалисти в съответните научни области, на статистически данни и материали от европейските и български институции по проблемите на регионалната интеграция и международната търговия със селскостопански стоки.

Публикациите от **български автори** в тази връзка са многобройни. В. Маринов и Р. Димова разглеждат контролинга в качеството му на модерен феномен.

Отражението на глобализационните процеси върху регионалната интеграция са обект на интерес в трудовете на В. Маринов, Р. Димова, С. Тошкова, И. Николов, А. Недялкова, Д. Минчев, М. Русев, Р. Бакърджиева и други.

Перспективите за развитие на нетрадиционни дейности в българското селско стопанство са обект на научен интерес в трудовете на Т. Турлакова, Ст. Маринов, М. Манолов, К. Жейнов, Д. Киречев и други.

Ролята на земеделските кооперации в земеделието и интегрираният подход за диверсификация на икономиката в селскостопанските райони се разглеждат от Д. Ангелов, Ив. Кънчев, Ю. Дойчинова, М. Станимирова и други.

В областта на аграрния маркетинг и аграрното предприемачество интерес представляват трудовете на Ю. Дойчинова, М. Станимирова, Е. Станимиров, С. Йорданов, Т. Турлакова, Т. Георгиева, Д. Ангелов и други.

Европейските икономически и интеграционни процеси по оста “център-периферия” се разглеждат от В. Маринов, Д. Хаджиниколов, Г. Маринов, Е. Георгиева, К. Симеонов и други.

Външнотърговските отношения на България се разглеждат предимно от Д. Велинова, Т. Хубенова, М. Божинова, К. Симеонов, И. Стойчев, Ст. Савов, Р. Генчев, В. Иванова, Е. Сотирова, А. Дамянов.

От **чуждестранните автори**, които изследват проблемите на глобализационните, интеграционните и международните икономически отношения, тук са разгледани трудовете на З. Бжежински, Д.К.Брюър, Т. Шанън, Д. Долар, И. Валерщайн, Дж. Стиглиц, Дени дьо Ружмон.

Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от въведение, изложение в три глави, заключение, 7 страници списък на използваната литература, 9 страници приложения – общо 144 страници. Структурата на изложението е следната:

Увод

Глава първа: Обща характеристика на периферния регионализъм

1.1. Регионализмът и релация на отношенията „център-периферия”

1.1.1. Същност на регионализма

1.1.2. Ретроспективен анализ на отношенията “център-периферия” в Европейския съюз (ЕС)

1.2. Регулация за регионално развитие

1.3. Принципи и инструменти за регионално развитие

1.3.1. Основни принципи

1.3.2. Финансови инструменти на ЕС

1.3.3. Инструменти за осъществяване на ОВТП

Глава втора: Търговски аспекти на периферните икономики в Европейския съюз

2.1. Европейската интеграция в контекста на международната търговия

2.2. Подходи за изграждане на периферната икономика

2.3. Трансмисия на смущенията и членство на България в ЕС

2.4. Търговия на България с аграрни стоки

2.4.1. Търговия на България със страните от Европейски съюз

2.4.2. Търговия на България със страните от Балкански регион

Глава трета: Периферният регионализъм и ОСП на

Европейския съюз

3.1. Инвестиционни аспекти на периферния регионализъм

3.2. Разширяване влиянието на центъра

3.3. Въздействие на ОСП върху периферния регионализъм

3.3.1. Влияние на ОСП върху доходите в земеделието

3.3.2. Влияние на ОСП върху стопанската структура и инвестициите

3.3.3. Външнотърговски оборот със селскостопански стоки

3.3.4. Ефект на директните плащания върху развитието на
аграрното производство

3.3.5. Ефект на ОСП върху доходите и заетостта в страните от ЕС

Заклучение

Използвана литература

Приложения

КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Глава първа: Обща характеристика на периферния регионализъм

Първа глава на дисертационния труд има изцяло теоретичен характер и е насочена към анализиране на характеристиките на периферния регионализъм.

В първи параграф на тази глава се изясняват същностните характеристики на регионализма и релацията на отношенията „*център-периферия*”.

В тази насока изследователският интерес се насочва към изясняване на:

- характеристиката на регионализма в условията на глобализация;
- сравнение между субектите на регионалната интеграция и тези на глобализацията;
- влиянието на цивилизационните проявления върху едновременното протичане на двата процеса;

- очертаване на ключовата роля на държавата и националните културни особености за изграждане и устойчиво развитие на регионалните структури;

- изясняване влиянието на историческите процеси и породените от тях противоречия.

Според Стиглиц, регионът е структурно обединение, включващо изградени в икономическо, социално и политическо отношение елементи, с определено ниво на суверенност. Системообразуващите фактори са географски, политически, икономически, военно-отбранителни, етнокултурни, религиозни и други, но определящо е географското положение на елементите, проявяващи готовност за интегриране. (Стиглиц, Дж. 2003: 47).

За изследване на подобен род обекти, от методологична гледна точка, се приемат за най-подходящи комплексният и системно-структурният подход, допълнени с аспекта на историческото развитие, при което на преден план излиза целта, а интегрирането се определя като средство за постигането ѝ.

За целите на настоящия труд, *приемаме като критерий разглеждането на регионализма от международна гледна точка.*

В резултат на проучване мненията на редица автори относно същностните характеристики на регионализма, може да обобщим следното определение:

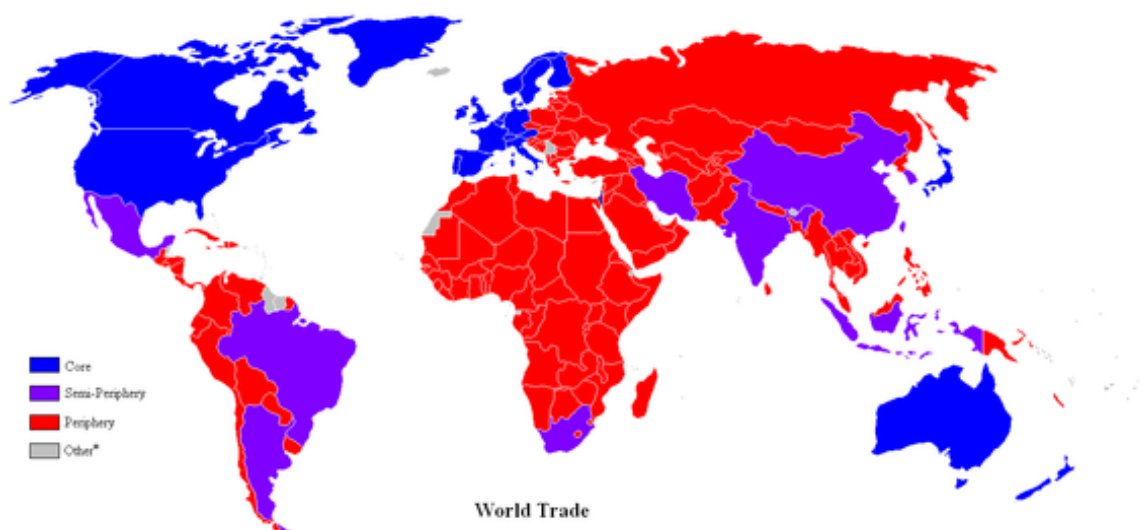
Регионализмът е форма и степен на развитие на глобализацията, противостояща на стремешите за извличане на едностранни ползи от по-силните участници в процеса. Той изразява интересите на глобализацията чрез равнопоставеното положение на различните участници в процеса. Това го прави своеобразен коректив на негативните отклонения от идеята за установяване на всеобщност.

С помощта на регионалните обединения се минимизират деформациите и отклоненията от обективния ход на глобализацията, като се използва ефектът на обединения социум. Обединените в регионални структури

държави генерират системен интерес, противопоставящ се на експанзията на световната хегемония.

Според авторите Дън, Кавана и Брюър (2000: 65) картата на света, по търговски статут в началото на XXI век, би изглеждала по следния начин: /виж. Фиг.1/

- основни страни /център/, отбелязани в синьо;
- полупериферни страни, отбелязани в лилаво и
- периферни страни, отбелязани в червено.

Фиг. №1 Карта на света по търговски статут

Източник: Дън, Кавана, Брюър, Глобализацията на търговията,
AmericanSociology Review, 2000

Ядрото е съставено от световните сили, т.е. от най-развитите държави в света, които са в основата на „центъра”, възползващ се от икономиката на периферните страни, както и от богатството не само на своята икономика, но и на други региони в света. На същия принцип се формира и ядрото в Европейския съюз. Тези страни са технологично, политически, социално и географски добре развити, с установени периферни и полупериферни сътрудничества.

В теорията *периферните страни (периферията)* са тези, които са по-слабо развити от страните в полупериферия и от страните в ядрото.

Съществуват редица причини, поради които една страна може да се смята за периферна: изостаналост в развитието на икономиката, слабо правителство, недостатъчна инфраструктура и други. Страните в периферията обикновено получават непропорционално малък дял от световното богатство; имат слаби държавни институции и са зависими от по-развитите държави. Характерно за периферните райони е, че те са с най-голям брой население, поради което 75% от богатата на световната икономика ползват едва 15% от населението на света. Тези страни са силно индустриализирани, с все по-голям третичен сектор.

В същото време, периферните страни имат решаващо значение за развитите икономики, тъй като именно те поддържат статуквото им. Страните от ядрото запазват доминиращите си позиции, осъществявайки експлоатационен подход в селското стопанство, използване на евтината работна ръка и природните ресурси на периферията.

Връзката между периферните и основните страни се определя от степента на експлоатацията, упражнявана върху периферните. За да останат в центъра, основните страни трябва да запазят производството на евтини стоки в периферията, а самите те вече са в състояние да произвеждат продукти, продаващи се на относително висока цена (Шанън, Т. 1996:32). В резултат на това, периферните страни не са в състояние да реализират достатъчно печалби, позволяващи им индустриализация на производството. На практика това е най-изгодният сценарий за страните от ядрото (Шанън, Т. 1996:33).

Съществуват различни начини, по които страните от периферията могат да преодолеят неблагоприятното си положение в общността и да преминат към полупериферни или дори основни страни. Подобни промени застрашават доминиращите позиции на основните страни, тъй като те се стремят да запазят използването на природните ресурси на периферните страни и евтината работна ръка. В същото време, логично и справедливо е страните от периферията да се стремят да променят това статукво.

Във втори параграф на първа глава се разглеждат въпроси, свързани с регулацията на регионалното развитие. Актовете на институциите на ЕС

формират част от правната система на ЕС. Прието е нормите на това право да се наричат "*вторично право*" или "*производно право*" (Борисов, О 2005:86).

Тези актове са обект на контрол от страна на държавите-членки.

Направена е кратка характеристика на основните актове на ЕС – регламенти, директиви, решения и препоръки относно регионалното развитие. Дефинирани са основните цели и принципи на Фонд за сближаване, с чиито средства се гарантира равнопоставеността на националните и регионални икономики, с цел постигане на обща конкурентоспособност на глобалната икономика и ефективно използване на ресурсите.

Обект на анализ в **трети параграф** на дисертационния труд са основните принципи и инструменти за регионално развитие. При изграждането на регионалната политика (РП) на ЕО се прилагат главно два подхода: (Георгиева, Е., Симеонов, К 2008:37):

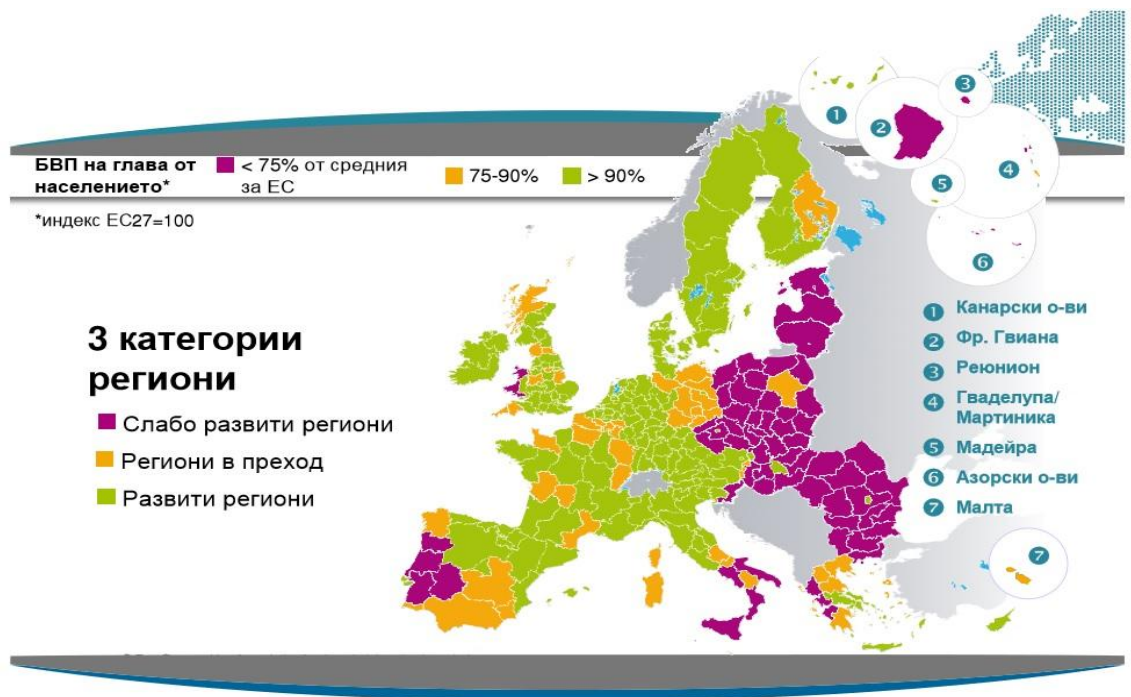
Неокласически компенсаторен подход, залегнал в програмите СТАР и Педип и насочен към уреждане проблемите на засегнатите региони в новоприсъединилите се страни. Този подход изисква компенсирането на държавата-членка за вноските ѝ в ЕО или за други загуби, произтичащи от членството ѝ в Общността (загуби от мита, такси, субсидии и други), които могат да се използват за подпомагане на някои депресивни региони.

Преразпределителен подход, при който се оказва съдействие от европейските структурни фондове, чийто преразпределителен ефект е насочен към отделните индивиди.

Един от най-важните инструменти на ЕС е **Кохезионният фонд**, който е създаден през 1993 г. като инструмент на финансовата солидарност с най-слабо развитите държави членки на Съюза. Основната цел на този фонд е да допринесе за икономическото и социалното им развитие.

Структурните фондове са финансов инструмент на ЕС, включващ Европейски фонд за регионално развитие /ЕФРР/ и Европейски социален фонд /ЕСФ/.

На фиг.2 са обозначени районите, подпомагани от Кохезионен фонд 1, а на фиг.3. е представено разпределението на средствата за 2014-2020 г.

Фиг.2. Райони, подпомагани от Кохезионен фонд 2014-2020 г.

Как ще се разпределя финансирането?

Фиг.3. Разпределение на средствата от Кохезионен фонд 2014-2020 г.

Средствата на ОВТП в ЕС, чрез които се въздейства върху външната търговия, могат да обособени в следните групи:

- обща митническа тарифа;

- нетарифни ограничения - квоти, доброволни ограничения на износа;
- антидъмпингови мерки;
- стимулиране и контрол на износа;
- регулиране на търговски бариери.

Най-съществен елемент на ОВТП на ЕС е **общата митническа тарифа**. Концепцията при нейното създаване следва рамката на ГАТТ (Генералното споразумение за митата и търговията).

Аналитичният обзор на категорийния и понятиен апарат на научното изследване позволява да бъдат формулирани следните **обобщения и изводи към първа глава**:

Историята на икономическата интеграция в ЕС преминава през няколко етапа, целта на които е обединението на европейските региони в общ пазар, а впоследствие и на валутен съюз. Тази интеграция се осъществява посредством подходящите инструменти за регулация, а процесите са съпътствани и с усъвършенстването на инструментите за финансиране: структурните фондове, Кохезионният фонд на ЕС, предприсъединителните фондове, общата външнотърговска политика, общата селскостопанска политика и други, с цел постигане на максимална интеграция на периферните райони.

Особен интерес представлява европейската интеграция в контекста на международната търговия, и по-конкретно – влиянието на европейската интеграция в търговията на България със селскостопански стоки/продукти.

От създаването си Европейският съюз преминава през почти всички форми на регионално интегриране, а в момента е в своеобразен критичен етап към решителна крачка за изграждане на политически съюз. На този етап се демонстрира относителна стабилност в геополитически аспект, но не и в геоикономически план, поради все още неизяснената геостратегическа насока за развитието му. Геоикономическата структура ще придобие завършен вид, когато Съюзът премине в етап на геоикономическа интеграция в цялото европейско пространство. В момента Европейското икономическо пространство е едно формално подобие на този мащабен процес.

Глава втора: Търговски аспекти на периферните икономики в Европейския съюз

В първи параграф на втора глава се разглеждат въпроси, свързани с европейската интеграция в контекста на международната търговия.

Засилването на интеграционния процес и изграждането на единния вътрешен пазар позволяват в средата на 90-те години на XX век в ЕС да се постигне високо ниво на наднационалност в регулирането на митническата и търговската политика.

Митническият кодекс на ЕО и на Общия експортен и импортен режим имат определящо значение за ефективността на търговската политика на Съюза. Те създават условия за изграждане и прилагане на ефикасна единна търговска политика по отношение на отделни държави и региони чрез изграждане на преференциални отношения, на основата на международни договори или чрез специализирани мерки на ЕС (автономни преференциални режими). Общото на преференциалните режими на ЕС е асиметричният характер в полза на развиващите се икономики. С това на практика се реализират глобалните цели на ОТП в сферата на устойчивото развитие.

Развитието на правната основа на Общата търговска политика на ЕС получава допълнителна правна сила с Договора от Лисабон, с който се препотвърждава изключителната компетенция на ЕС и ЕК за провеждане на търговската политика. В правен аспект е особено важно тази политика да се реализира на основата на европейски закони, предлагани от Комисията и приемани от Съвета в процедура на съвместно вземане на решения с Европейския парламент. В съответствие с приетите промени на правната договорна база, Европейският парламент одобрява международните търговски договори и така се включва в управлението на търговската политика на ЕС.

Регионалната интеграция в ЕС се приема като институционален начин за осъществяване на международни икономически отношения и се превръща в демократична форма на икономическа политика. Териториалната близост на държавите е определяща за либерализиране на техния взаимен търговски обмен, като постепенно се институционализират отделните форми на

икономическа интеграция. Държавите в интеграционните общности либерализират търговския си обмен и решават структурни проблеми, съобразно общи правни процедури и икономически механизми на общността.

Търговската либерализация се извършва в унисон с теорията за сравнителните предимства и степента на производствена специализация, с подчертан стремеж към повишаване търговските изгоди и благосъстояние. Към трети държави при търговски обмен се прилага обща търговска политика.

Основа за стабилност и сближаване на равнищата на икономическо развитие са макроикономическите политики на държавите-членки. Основни фактори за осъществяване на интеграционните цели са политиката за мир и дейността на световните икономически организации, установяването на демократизация във взаимните отношения.

В икономическите теории за регионалната икономическа интеграция се предвижда изграждането на общи пазари и икономически съюзи, докато, според политическите теории, регионалната икономическа интеграция има за задача изграждане на супер-държава през политически съюз до една интеграционна федерална общност.

Във втори параграф на втора глава акцентът се поставя върху подходите за изграждане на периферната икономика.

Разглеждана като управленски метод, регионалната интеграция включва елементи, съдържанието на които моделира процесите на взаимните зависимости между целите на различни общности, както и резултатите от тяхното осъществяване в икономическата област.

Изграждането на периферните икономики преминава през няколко етапа, които са свързани с постепенното им интегриране към структурата на ЕС. Митническата политика е сред най-важните политики на Европейската общност в областта на Общия пазар и присъства на всеки един от етапите на европейската икономическа интеграция от самото създаване на единен пазар.

Новите митнически закони в асоциираните страни се основават на Митническия кодекс на ЕС, като се прилагат процедурите и режимите, установени в ЕС. Хармонизирането на митническите закони и митническата

тарифа в законодателството на асоциираните страни е част от изискванията за приемане в ЕС и за изпълнение на договореностите със СТО. (Хаджиниколов, Д. 2011:56).

Определящи фактори за поведението на държавите-членки в общността са свързани със следните аспекти: (Георгиева, Е., Симеонов, К., 2008:82):

- наличие на специфични секторни интереси, обосновани от опасения, че за някои отрасли могат да възникнат заплахи от конкурентни продукти (такива са опасенията относно селскостопанските продукти при разширяването на ЕС с Испания, Гърция и Португалия);
- наличие на национални интереси, породени от опасенията, че по-нататъшното разширение може да ограничи възможностите за влияние на отделните страни при вземане на важни за общността решения.

Разширяването на изток се оказва една възможност за продължаваща интеграция, при която се предоставя възможност с мирни средства да се разшири зоната на стабилност чрез привличане на държави с друга политическа ориентираност.

Европейските споразумения за асоцииране преследват следните основни цели:

- провеждане на политически диалог;
- установяване на свободна търговия;
- свободно движение на хора;
- икономическо, финансово и културно сътрудничество.

Важен етап от разширяването е предприсъединителната стратегия, която е базирана на четири основни елемента:

- Европейско споразумение за асоцииране;
- Многостранни структурни преговори;
- подготовка на страните от ЦИЕ за интегриране в европейския пазар;
- подкрепа на страните от ЦИЕ чрез Програма ФАР.

Важно място в стратегията се отделя на подготовката за разширяване на вътрешния пазар посредством краткосрочни и средносрочни мерки, както и мерки в областта на конкуренцията.

Чрез краткосрочните мерки България и Румъния изравняват изходните си позиции по споразуменията с останалите четири асоциирани страни (Полша, Унгария, Чехия и Словакия).

Важни елементи по направление **търговия** се свързват със следните мерки:

- Страните си предоставят взаимно режим на най-облагодетелствана нация. Клаузата не се прилага спрямо пограничната търговия, митническите съюзи и зоните за свободна търговия.

- ЕИО се задължава постепенно да премахне специфичните количествени ограничения относно вноса от България;

- България се задължава *“да предоставя на вноса на стоки от Общността недискриминационно третиране при прилагането на количествени ограничения”* (Георгиева, Е., Симеонов, К., 2008:75).

Независимо, че в документа не присъства обща клауза Либерализиране на търговията, то фактически се реализира, макар да е съпроводено с редица уговорки, някои от които не особено благоприятни за България (Стойчев, И., 2010:27).

Спогодбата няма действие спрямо търговията със стоки, обхванати от договора за ЕОВС. Тя не касае съществуващите спогодби за търговия с текстилни произведения и не засяга съществуващите спогодби за търговия с някои селскостопански продукти,.

Спогодбата съдържа и защитна клауза – вносът се ограничава до ниво, което не накърнява интересите на вътрешните производители. (Хаджиниколов, Д. 2011:13). Такава защита е особено важна за чувствителния пазар, изправен пред необходимостта да се преориентира в нова ситуация.

Търговското сътрудничество е свързано с въвеждане на конкретни благоприятни търговски правила и облекчения. за компаниите. на пазара.

Икономическото сътрудничество се разглежда в общ план, като цели, които са ключови за бъдещото развитие на отношенията между партньорите по Спогодбата.

В най-общ вид са представени мерки, поощряващи страните за осъществяване на поставените цели - взаимно информиране, сключване на спогодби за насърчаване на инвестиции; поощряване контактите и сътрудничеството между икономически субекти и държавни органи, както и техническа експертиза.

Европейското споразумение за асоцииране (ЕСА) е сключено на 8 март 1993 г. и се базира на следните характеристики: (Европейско споразумение за асоцииране на България към ЕО, март 1993г.):

- рамково по своя характер - главните схеми и принципи на действие;
- споразумение от смесен тип /по характер и обем/, поради специфичния характер на Общността като структура от смесен тип;
- споразумение „второ поколение“;
- акцент е съблюдаване върховенството на закона;
- привързаност към свободната търговия;
- прилагане на подход на асиметричност.

Основна част се отделя на търговско и икономическо сътрудничество, осъществявано чрез премахване на митата и нетарифните ограничения за стоки от България и Общността.

Митата се съгласуват в четири списъка, съставляващи 67% от реализирания български износ в предходни години /не се включват стоки от групата на вината/.

Относно преработените селскостопански стоки, условията са различни, в зависимост от съдържанието в тях на промишлен и селскостопански компонент.

Условията за селскостопански износ от България към ЕО са:

- 50% по-ниски компенсационни такси за една група стоки;
- установяване на тарифни контингенти и преференциални мита за друга част продукция от селското стопанство;

- прогресивно редуциране на митата за трета група стоки в рамките на контингенти: 20% през първата година, 40% - през втората, 60% през следващите години;
- редуцират се митата за трета група стоки в рамките на контингенти - с 20% през първата, 40% през втората и 60% през следващите години;
- за стоките, които попадат под механизмите на Общата селскостопанска политика на Общността, се установяват преферентни квоти. Тук попадат пресните плодове и зеленчуци.

В рамките на Европейския съюз действа принципът за ограничения държавен суверенитет. Съдържанието на този принцип обаче е коренно различен от предишните му проявления.(Дамянов, А. 2011:123).

Анализът на ОВТП на ЕС показва, че ЕС все още запазва протекционистични бариери срещу вноса от трети страни в редица сфери, но въпреки това може да се направи изводът, че промените, които се извършват в ОВТП на ЕС, са в посока на либерализация и че този процес ще продължи.

В параграф трети на втора глава се разглеждат въпроси, свързани с трансмисия на смущенията и членството на България в ЕС.

Всяко обединение на различни единици е подвластно на промените в тях, т.е. всяко смущение в отделната единица предизвиква съответна реакция и в общото цяло, т.е. извършва се своеобразна трансмисия на смущенията от отделните единици към общото и обратно – от общото към съставните му части. В усилията си за постигане на стабилен и устойчив растеж, България е изправена пред редица политически и икономически предизвикателства, водещи до макроикономически дисбаланси. Те са свързани основно с външния дълг, задлъжнялостта в корпоративния сектор и с пазара на труда.

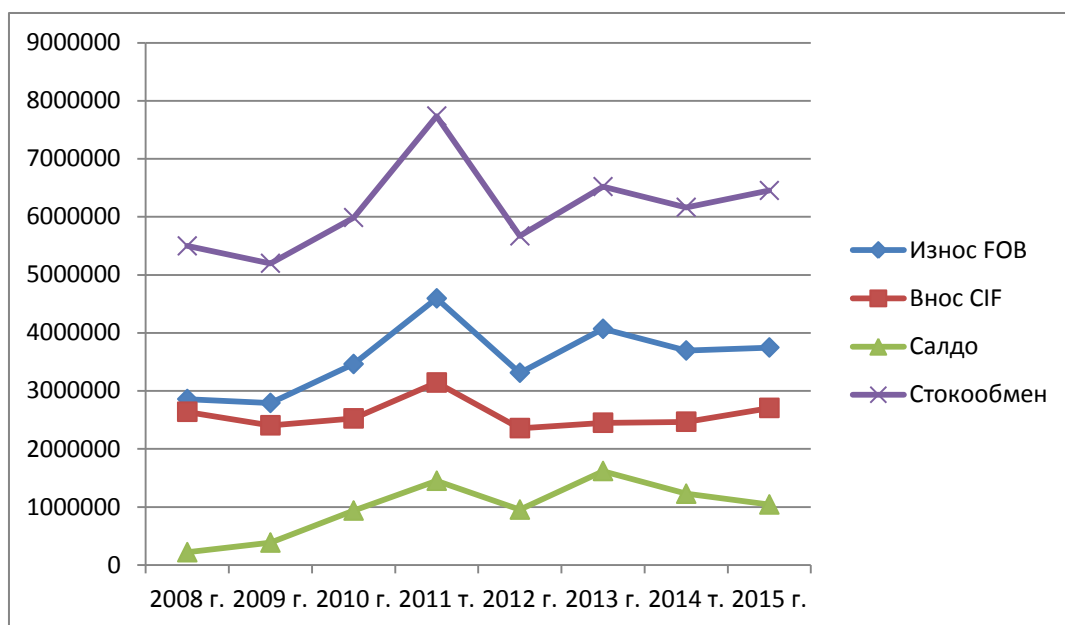
В четвърти параграф на втора глава се анализират търговските взаимоотношения с аграрни стоки на България. със страните от ЕС и Балканските страни.

В последните 10 години единственият отрасъл в икономиката на България, който формира положително външнотърговско салдо, е селското

стопанство. Това го определя като жизнен отрасъл, способен да допринесе за изграждането на конкурентен и ефективен производствен и бизнес потенциал.

В наблюдавания период 2008-2015 г. стокообменът с аграрни стоки бележи най-високи стойности през 2011 година, а най-ниски те са през 2009 година. /Фиг.4/

Макар и в по-малка степен, отколкото при индустриалните стоки, икономическата криза се отразява и върху състоянието на международната търговия със земеделски продукти – през 2009 г. се наблюдава спад от 5,5% спрямо 2008 г.

Фиг.4. Динамика на търговския обмен с аграрни стоки 2008-2015 г.

Източник на данни: Аграрни доклади на МЗХ 2010-2016 г.

Присъединяването на България към ЕС през 2007 г. доведе до промяна в структурата на търговията с аграрни стоки. Поради по-изгодните икономически условия за търговия на единния европейски пазар, търговските потоци постепенно се пренасочват към държавите от ЕС, за сметка на други икономически общности и региони. Най-предпочитаните търговски партньори на България сред страните от ЕС са Румъния, Гърция, Испания, Германия, Нидерландия.

При търговията със селскостопански стоки с трети страни се наблюдава съществено нарастване на износа за арабските страни спрямо предходната година и същевременно свиване на износа за страните от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (без страните от ЕС и Европейската асоциация за свободна търговия).

Аграрната търговия със страните от Балканския регион запазва своето значение, въпреки тенденцията за пренасочването на стокообмена към други направления след присъединяването на България към ЕС.

Таблица 1

Търговия с аграрни стоки със страни от Балканския регион - ИЗНОС – щ.д

Държава	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 т.	2012 г.	2013 г.	2014 т.	2015 г.
Албания	50800	38863	30221	27195	27519	28368	20784	13669
Босна и Херцеговина	6007	6906	6479	13724	10877	15680	10093	12443
Гърция	344519	378450	415810	597063	613412	720308	494448	496088
Косово	0	0	0	25177	16540	11011	13866	12271
Македония	45010	32049	46365	73647	70788	60321	38512	49469
Румъния	475205	447621	749271	847005	609800	595306	460079	453909
Словения	6565	4830	4300	4870	4444	4690	3400	5122
Сърбия	27000	18457	17619	25385	33555	41319	29266	32908,0
Турция	321307	217935	311726	387614	213166	322477	210538	269361
Хърватия	0	14850	16953	18451	19309	13933	18925	27047
Черна гора	3403	6663	8800	7730	8755	9898	3694	7907
ОБЩО:	1300240	1166641	1607545	2027844	1627169	1829310	1303604	1379954

Източник на данни: Аграрни доклади на МЗХ 2010-2015

Данните в таблицата показват, че макар и с известни колебания, в анализирания период нараства обемът на износа към страните от ЕС (Хърватия, Гърция, Македония, при Румъния се регистрират големи колебания, но през 2011 година обемът на износа към тази страна нараства почти двойно), докато за страните извън ЕС се регистрира намаляване на износа (Турция, Албания, Косово).

Подобни тенденции се регистрират и при вноса на селскостопански продукти в България /Таблица 2 /.

Таблица 2

Търговия с аграрни стоки със страни от Балканския регион - ВНОС – щ.д.

Държава	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.
Албания	377	549	1595	15204	2654	3135	3517	5725
Босна и Херцеговина	11	36	71	988	1332	756	120	347
Гърция	324870	289402	367538	423517	435074	447647	294900	302558
Косово	0	0	0	29	17	10	529	683
Македония	35153	44124	44090	30016	27527	35831	32485	26291
Румъния	268924	263615	347364	475129	395246	406527	316641	371429
Словения	12539	16880	16665	13011	7357	7150	3658	6356
Сърбия	22760	47545	37233	49723	48341	34971	25769	65583
Турция	135982	172259	107399	95240	85857	112212	86011	101300
Хърватия	7064	3895	3773	3232	3132	5579	17872	17010
Черна гора	35	0	17	0	1	74	165	6
ОБЩО:	807722	838256	925745	1099316	1006538	1053882	781667	897293

Проведеното изследване на влиянието на европейската интеграция върху търговията на България потвърждава основните предизвикателства на единния европейски пазар и позволява да бъдат направени следните **обобщения и изводи към втора глава.**

Задълбочаващите се процеси на глобализация и интеграция, ускоряването на либерализацията, засилването на конкуренцията на международните пазари и силно регулирания европейски пазар изисква необходимостта от въвеждане на съвременни международни стандарти в българските предприятия.

Основните ефекти на глобалната финансова криза върху износа на България като периферен район са свързани с:

- Рецесията в еврозоната подтиска търсенето на износ от страните от периферните райони и в някои страни се наблюдава остър спад на поръчките за износ. Независимо, че индустриализацията безспорно е двигател на прогреса, природните условия в България са изключително подходящи за развитие на аграрния сектор.

- Възстановяването на износа през последните десетилетия в България показва, че търгуемите сектори могат да допринесат значително за икономическия растеж през следващите години. Особено внимание следва да се обръща на аграрния сектор, който може да генерира значителни ползи в условията на подпомагане на аграрното производство по различни програми и фондове. Бързата интензификация на този сектор може да допринесе големи ползи за икономиката на страната ни.
- Износът продължава да бъде единственият двигател на икономическия растеж. Потреблението и инвестициите продължават да се ограничават, отразявайки слабото инвеститорско и потребителско доверие в условията на висока безработица и растяща инфлация.
- Основните търговски партньори в търговията с аграрни стоки сред Балканските държави са Гърция, Турция и Румъния. Засиленият търговски обмен с тези страни е обусловен основно от териториалната близост, както и от коректните търговски взаимоотношения.
- Членството на страната ни насърчава търговските взаимоотношения с останалите страни от ЕС.

Фактът, че европейските потребители имат достъп до широк спектър от качествени стоки и услуги, чиито цени не се покачват изкуствено от вносни мита и такси, представлява пряка последица от единния пазар. Прилагането и възползването от всякакъв вид протекционистични мерки от държава членка би породила съществени сътресения в търговските отношения и потоци в целия ЕС.

По отношение на търговията с аграрни стоки и продукти следва да се отбележи, че аграрният сектор е единственият в икономиката на България, който през целия период от присъединяването на страната ни към ЕС до сега има положително търговско салдо.

Логичен е търговският обмен с Балканските държави, тъй като териториалната близост предполага значителни облекчения за търговския обмен. Поради това в целия наблюдаван период търговският обмен с аграрни стоки заема над 20% /в някои години от периода и значително повече/ от общия търговски обмен на страната.

Глава трета: Периферният регионализъм и ОСП на ЕС

Основен двигател на икономическия растеж и постигане на по-висок жизнен стандарт в развитите държави са секторите, свързани с **иновации**. В България делът на тези сектори в общата добавена стойност (25.5%) и в заетостта (23.1%) са почти наполовина по-ниски от средните за ЕС (съответно 46.2% и 40.7%). Независимо от това, забелязват се и положителни тенденции за нарастваща роля на тези сектори.

Развитието на търговията и трансферите на капитал, технологии и управленски методи се приемат за основни движещи сили на този процес. Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) са от особено значение за процеса на скъсяване на дистанцията в развитието между отделните държави, въпреки че някои автори се отнасят скептично към нарастващата роля на ПЧИ, някои дори ги приемат за форма на неоколониализъм.

Излагането на конкурентния натиск на останалите държави също се свързва с определена цена за присъединяващите се държави, тъй като по-малко конкурентните производства се принуждават да напуснат пазара. Налага се изводът, че колкото по-подготвени са националните икономики да се справят с конкуренцията в рамките на ЕС, толкова по-малки ще са предизвикателствата за тях, вследствие на негативните интеграционни ефекти. По принцип се смята, че интеграцията стимулира икономическия растеж, но печалбите и загубите в резултат на интеграцията се разпределят неравно между отделните държави, региони и икономически сектори.

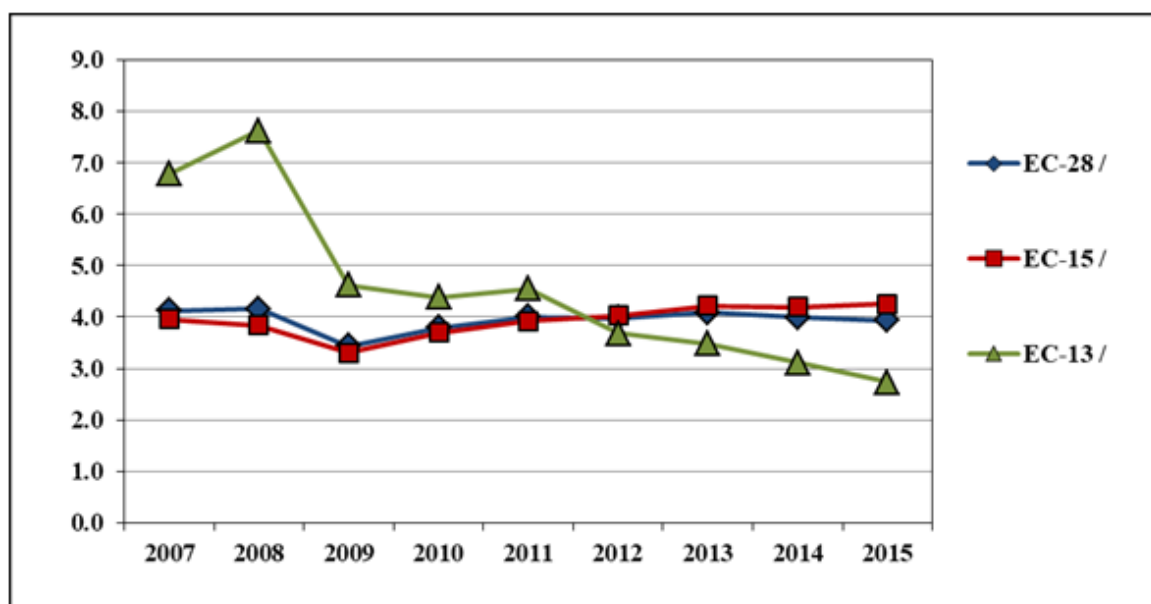
В светлината на разглежданата в разработката тема, особено значение за развитието на аграрния сектор и увеличаване износа на аграрни стоки към

съседните страни имат инвестициите в аграрния сектор по различни програми и преки субсидии.

В реформираната Обща селскостопанска политика на ЕС се въвежда многопластова структура на директните плащания за периода 2015-2020 г., с оглед по-справедливо и по-ефективно насочване на директното подпомагане.

Относителният дял на земеделския сектор в брутната добавена стойност на ЕС-28 е 1,5%, което бележи намаление спрямо 2007 г. с 0,2%, независимо от общото увеличение в стойността на брутната добавена стойност.

В този период под формата на преки субсидии са изплатени 359,8 млрд. евро. Съотношението между реализираната в сектора брутна добавена стойност и сумата на директните плащания общо за ЕС показва, че през 2015 г. едно евро субсидия носи 3.93 евро добавена стойност. Динамиката в промените на този индекс е представена на фиг. 5.

Фиг.5. Съотношение между БДС и директните плащания за периода 2007-2015 г.

Източник на данни: Eurostat, DG Agriculture and rural development

Динамиката в промените на индекса в страните на ЕС-15 е повлияна от нарастване на брутната добавена стойност от селскостопанското производство и намаляващата сума на субсидиите, което обуславя повишаване на ефекта от

субсидиите от 3.92 евро през 2011 г. до 4.25 евро в края на наблюдавания период.

За държавите от ЕС-13 динамиката на изменение на индекса очертава тенденция на намаляващ ефект от директните плащания. При тях сумата на субсидиите постоянно нараства, а размерът на добавената стойност има силно изразени годишни колебания, което понижава ефективността на субсидиите, като намалява от 4,55 евро на единица до равнище, което е по-ниско от средното за ЕС-28. Това довежда до извода, че в тези страни плащанията в аграрния сектор носят най-малка стойност. Това съответно поражда съмнения относно необходимостта им в тези държави, съответно целесъобразността при разпределение на общите средства на ЕС.

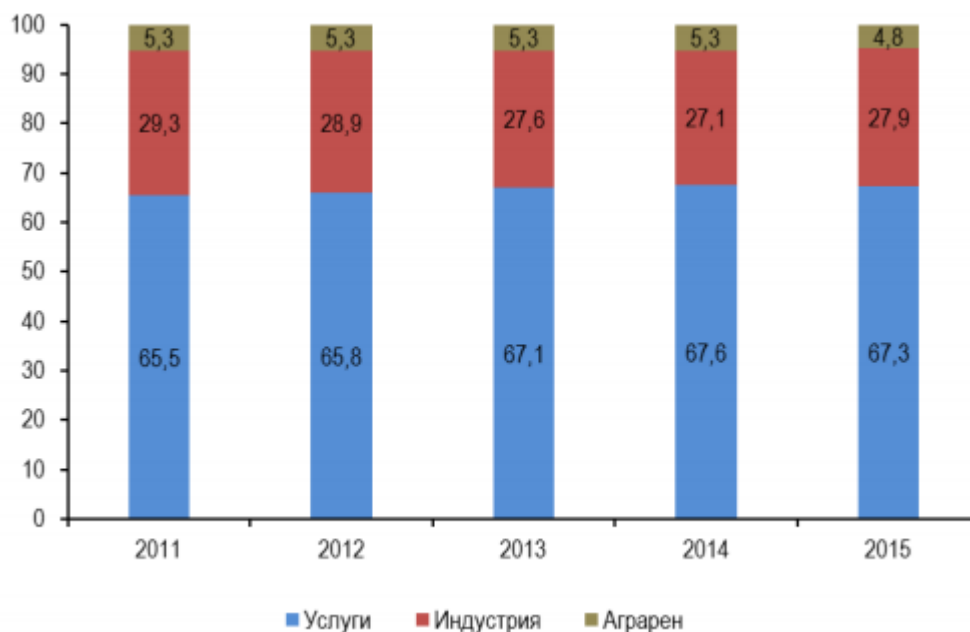
Директната подкрепа по принцип се определя като ефективен инструмент на ОСП относно повишаване доходите на земеделските производители, но ефектът значително варира по отделни подсектори на селското стопанство, което е причина за формиране на дисбаланси в производствената структура на селското стопанство. Това налага мнението, че постигането на желаната ефективност от подпомагане чрез преки плащания в селското стопанство изисква по-задълбочено проучване и идентифициране на конкретните потребности, специфични за аграрния сектор в отделните държави-членки, както и търсене на необходимата синергия между двата стълба на Общата селскостопанска политика в ЕС.

Общата селскостопанска политика е израз на партньорството между селското стопанство и обществото, между обединена Европа и нейните граждани, заети в селското стопанство. Тя е основана на три основни принципа:

- свободна търговия в рамките на Съюза, на базата на общи цени;
- преференции за производството;
- обща финансова отговорност.

Относно необходимостта от промени в селскостопанската политика, наложително е финансовата подкрепа на големите стопанства да се предоставя, като се вземе предвид обемът на площите, заети с култури,

носеци висока добавена стойност – плодове, зеленчуци, билки, биопродукти. Основанието за това предложение са фактите, представени в диаграмата на фиг.6, от които се вижда делът на брутната добавена стойност по сектори. Величината на брутната добавена стойност в аграрния сектор е със символично значение, основно поради лоша продуктова структура, т.е. произвеждане на продукти с ниска добавена стойност.

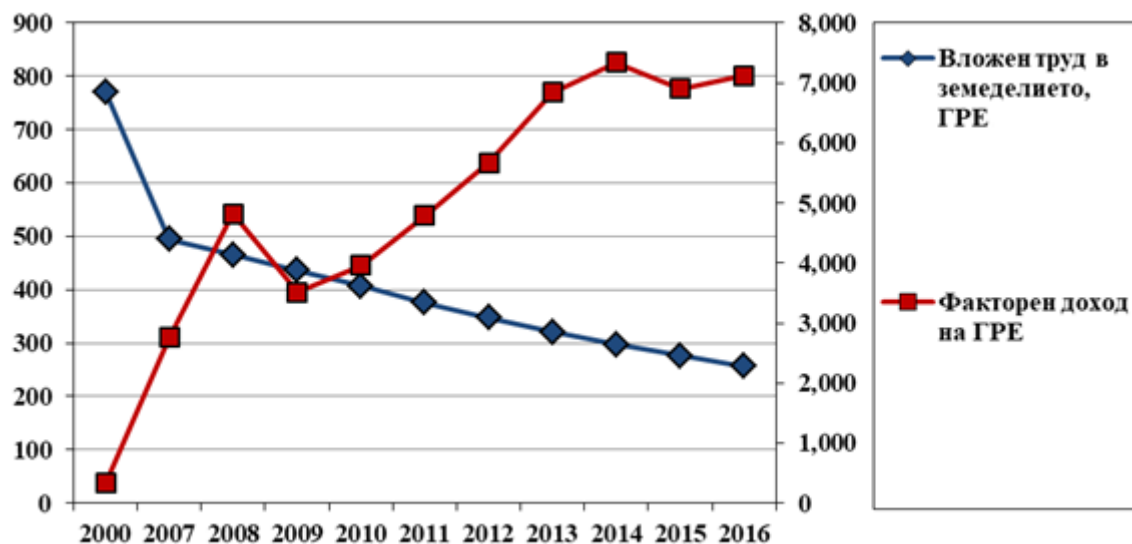

Фиг. 6. Брутна добавена стойност по икономически дейности 2011-2015 г.

Необвързаното подпомагане по първи стълб на ОСП разкрива слабости както в България, така и в целия Европейски съюз. На практика земеделието губи предишните темпове на растеж, в сравнение с бързо развиващите се страни, а добавената стойност в последните 10 години спада до 4 евро на 1 евро субсидия.

Едно от най-сериозните постижения от членството на страната ни в ЕС и прилагането на ОСП е забележимото повишаване на доходността в земеделието, постигнато в резултат на намаляване броя на заетите, модернизация на селското стопанство и преструктуриране на производството.

Стойността на факторния доход бележи трайна тенденция на повишаване след 2007 г., нарушена единствено през 2009 г., а през 2016 г. достига до 7000 евро за 1 ГРЕ.¹

Фиг.7. Вложен труд и факторен доход в земеделието 2000-2016 г.

В България земеделието има съществен дял в заетостта в селското стопанство – около 1/3 от заетите в селските райони са заети в аграрния сектор.

Ефектът от приложението на директните плащания може да бъде индикатор за изпълнение на една от основните цели на ОСП – осигуряване на жизнеспособно производство на храни.

Относителният дял на селското стопанство в брутната добавена стойност за ЕС-28 е 1,5%, с което се отбелязва намаление с 0,2 процентни пункта в сравнение с 2007 година, независимо от абсолютното увеличение на стойността на индикатора.

Съотношението между БДС от селското стопанство и сумата на изплатената директна подкрепа общо за държавите от ЕС показва, че през 2005 г. на 1 евро субсидия се реализира 3,93 евро добавена стойност.

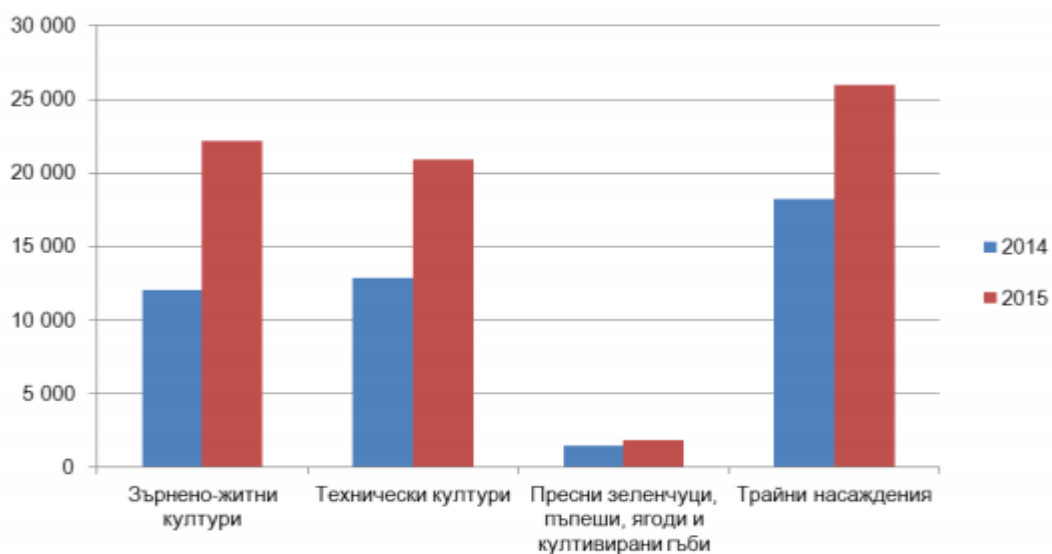
По отношение на държавите от ЕС-15 и новоприсъединилите се държави-членки, тенденциите са разнопосочни. При равни други условия,

¹ 1 ГРЕ – отработените часове от 1 работник при пълно работно време за 1 година

ефективността на директните плащания за 15-те основни държави в ЕС нараства от 3,96 през 2007 г. до 4,25 евро през 2015 г.

За новоприсъединилите се страни-членки от ЕС-28 се отбелязва понижение в стойностите на индикаторите – от 6,78 евро през 2007 г., до 2,74 евро през 2015 г. В значителна степен това се дължи на постепенното увеличение в размера на изплатените субсидии, с цел достигане равнищата на подпомагане в държавите от ядрото на ЕС.

Селското стопанство в значителна степен допринася за практическата реализация на приоритетите, заложи в стратегията „Европа 2020“, затова ОСП трябва ефективно да подпомага съвместното съществуване на: ефективно селско стопанство, ориентирано към местните пазари; отворено към регионалните пазари селско стопанство; селско стопанство с висока добавена стойност, чиито продукти да имат извоювано място на световните пазари.

Фиг.8. Продукция от растениевъдството 2015 година

Източник: Аграрен доклад 2016 г.

Данните в диаграмата на фиг.8 показват, че продуктите, генериращи най-висока добавена стойност /плодове и зеленчуци/, заемат най-малък, незначителен дял в растениевъдството.

Необходимо е насърчаване производството на биопродукти, които могат да намерят успешна реализация не само на българския, но и на чуждестранните пазари.

Общата селскостопанска политика трябва да продължи да играе определяща роля в стремежа за постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, като допринася ползи за всички заинтересовани страни в общността, но тя трябва да бъде реформирана, за да се получава ефект, адекватен на вложените средства за подпомагане в аграрния сектор.

В момента аграрната политика в България е най-скъпоструващата икономическа политика през последните 25 години. В нея са вложени милиарди левове, които досега не са генерирали адекватен икономически ефект за страната ни. (Годишен доклад на БАН за 2015 г.)

Милиардите вложени левове в реформиране на аграрния сектор в последните две десетилетия не са довели до очакваните резултати. Приходите от аграрния сектор в брутният вътрешен продукт на страната не са променени съществено за периода 2001-2015 година – аграрният сектор в този период дори е намалил ефективността си. За това красноречиво говорят фактите: през 2001 г. брутният вътрешен продукт на аграрния сектор (включително горско стопанство) възлиза на 4 млрд. лв. годишно, а през 2008 г. те намаляват до 3 млрд. лв. годишно. След плавно покачване, до 2015 г. брутният продукт от аграрния сектор достига 3,8 млрд. лв., т.е. за 15 години не успява да достигне базовата величина от 2001 г. В този период в селското стопанство са вложени милиарди левове европейски и национални средства.

До приемането на страната ни в ЕС, по линия на предприсъединителните програми на ЕС в аграрния сектор са реализирани проекти за около 6 млрд. лв. След 2007 г., по линията на ОСП в селското стопанство се усвояват около 2 млрд. лв. За съжаление, този огромен финансов ресурс няма реално влияние върху БВП, произведен в аграрния сектор.

От 2008 г. се наблюдава свиване на добавената стойност в селското стопанство, като през 2015 г. тя достига нива, с $\frac{1}{4}$ по-ниски от средните нива за периода 1998-2006 г. /предприсъединителния период/.

Според доклада на БАН за състоянието на селското стопанство в България през 2015 година, деформациите в селското стопанство очертават някои трайни тенденции, валидни за последните 20 години:

- концентрация на земята и капитала;
- оформяне на монопол при арендуване на земята;
- прекъсване на връзката между производителите на селскостопански продукти и потребителите;
- засилена инвазия на мултинационални търговски вериги в България;
- подчертан упадък в животновъдството, овощарството и зеленчукопроизводството;
- преимуществено производство на продукти с ниска добавена стойност, основно зърнени храни;
- почти преустановено производство на традиционни български храни;
- пълна липса на интеграция на земеделското производство и производството на храни в туризма, като приоритетен отрасъл на икономиката.

Посочените тенденции в селското стопанство са резултат от прилагането на Общата селскостопанска политика на ЕС, както и на начина на регламентиране и организация на директните плащания. На практика, европейската субсидия се превръща в икономически стимул за производството на интензивни култури в условията на силна концентрация на земята и капитала. Разбира се, тук критиката не е насочена конкретно към ОСП – тя описва само рамката на поставените цели и инструментите, а оставалото е прерогатив на националната политика. България е приела модел за прилагане на ОСП, с прилагането на който се нарушава драстично традиционната за България структура на земеделското производство – все по-рядко се отглеждат зеленчуци, а овощните градини са на изчезване. В голяма

част от „старите” членки на ЕС не се прилага системата за единно плащане на единица обработваема земя, а земеделието се субсидира на база земеделско стопанство, съобразно наличието на животновъдство и други земеделски производства с голям дял на добавената стойност.

Изнесените тревожни данни водят до логичния извод, че аграрният сектор у нас не е достатъчно реформиран, а от друга страна, Общата селскостопанска политика не е достатъчно адаптивна към спецификата в икономиките на отделните страни-членки. Необходимо е разработване на по-голям арсенал от мерки, прилагани съобразно конкретните потребности във всяка страна. Разбира се, инициативата за това трябва да дойде и от самите страни-членки, осъзнали потребността от специфични форми на подпомагане, адекватни на разработените стратегии и планове за национално развитие.

Безспорно, нашите малки и средни предприятия, вкл. от аграрния сектор, не разполагат с необходимите материални и интелектуални ресурси, за да пробият на високо конкурентен пазар. Неоспорим факт е, че за едно малко или средно предприятие не е достатъчно да е адаптивно към външната среда, ако остане изолирано от интензивно развиващите се предприятия. Малките предприятия /вкл. в селското стопанство/ могат ефективно да използват съвременни форми на иновационно сътрудничество – **кълъстерите**, чрез създаване на сдружение от фирми със сходни производства в определен географски регион, с участието на местна власт, бизнес организации, финансови институции, специализирани учебни заведения и други. Всички те могат да си сътрудничат за постигането на общи цели. Кълъстерите у нас все още са недостатъчно познати, особено в аграрния сектор, макар да е широко известно, че Дания е достигнала завидния си жизнен стандарт именно благодарение на широко използване на кълъстерната форма на сътрудничество.

В икономически смисъл, кълъстерът се интерпретира като „*група от взаимосвързани фирми с обща стратегическа цел*”.(Турлакова, Т. 2013:289)

Успехът на кълъстерите в развитите държави се корени именно в ползотворното коопериране и партньорство, целящо повишаване на

конкурентоспособността. Създаването на клъстер се свързва със значително намаляване на разходите за всеки от участниците в него. Освен по-големите финансови възможности, които клъстерът предоставя, от огромно значение за повишаване на конкурентоспособността са и споделените знания и опит, съставляващи „икономиката на знанието” – характерен белег на развитите съвременни икономики.

Добро решение би било в ОСП да се включат мерки за подпомагане изграждането на клъстери в селското стопанство – това би било навременна, иновативна и ефективна мярка за подпомагане на по-едрите земеделски производители и модернизиране на производството и управлението в аграрния сектор.

Като страна от периферен регион на ЕС, България трябва да поддържа на определено ниво показателите по конкретни критерии. Това поставя изисквания към националните правителства да създават подходящ инструментариум за покриването им, за да се поддържа конкурентоспособността на българската икономика и земеделието като част от нея.

Представеният методологически подход за последствията от периферния регионализъм позволява да бъдат направени следните **обобщения и изводи към трета глава:**

Глобализацията е една съществена промяна в живота на световното общество, която позволява да се твърди, че става въпрос за промяна в цивилизационен аспект, който застъпва всички икономически, социални, културни и други отношения и променя изцяло същността и формите им на проява.

Социално-икономическите последици от периферния регионализъм са особено остра тема в последните няколко години. Споровете “за” и “против” интеграционните процеси и икономически обвързаности се усещат много сериозно с настъпването на глобални събития, като икономическите кризи.

Социално-икономическият ефект от регионалната интеграция на страната ни, като периферен регион, допринася за развитието на търговията,

която от своя страна рефлектира върху социалните и икономически показатели. Подписаните договори, спогодби и другите подобни документи регламентират ясни правила и процедури, гарантиращи протичането на търговските процеси в ясна схема.

Необходима е структурна промяна в ОСП, защото в този си вид земеделските производители се нагаждат спрямо предлаганите схеми, а не според възможностите за реализиране на най-голяма добавена стойност от продукцията. Необходими са насърчителни мерки, които да стимулират връщането към производството на традиционните български плодове и зеленчуци, към производството на продукти с висока добавена стойност и включване на селското стопанство в хранителната верига.

Общата селскостопанска политика на ЕС ще продължи да се развива като ефективен инструмент за въздействие върху земеделските предприятия. Тя е насочена към предоставяне на решения за преодоляване на изоставянето на земята, обезлюдяването на селските райони и застаряването на селското население в ЕС, като осигурява необходимото финансиране и подкрепа, за да гарантира в дългосрочен план устойчивостта на селските райони.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изнесените данни в разработката показват, че след приемането на страната ни в ЕС значително са засилени търговските взаимоотношения на България с аграрни стоки и продукти както със страните от Балканския регион, така и с останалите страни в рамките на ЕС. Основно значение за това имат субсидиите за развитие на селското стопанство, увеличаване на селскостопанската продукция, включително и производство на екологични продукти. Близостта на Балканските страни и облекчените условия за търговски обмен в рамките на ЕС стимулират увеличаването на стокообмена с аграрни стоки. Изнесените в разработката данни за увеличения търговски обмен с аграрни стоки със страните от ЕС и съседните балкански страни потвърждават основната изследователска теза: *членството на България в ЕС и развитието на интеграционните процеси я превръща в активен фактор на*

ОТП и осигурява възможности за извличане на допълнителни ползи при осъществяване на периферния регионализъм.

Бъдещото развитие на селското стопанство може да бъде много по-успешно и ускорено, ако в аграрния сектор големите предприятия се ориентират към създаване на клъстери. Това ще бъде навременен иновативен подход към модернизиране на селското стопанство, което може да допринесе в значителна степен за повишаване доходите от дейността. Клъстерите са доказано ефективна форма за успешен бизнес в развитите страни.

От друга страна, заетите в аграрния сектор могат да реализират много по-големи доходи, ако преориентират производството си към отглеждане на продукти с висока добавена стойност, които успешно да се реализират на големите европейски пазари. Господстващо у нас е монокултурното земеделие /ориентирано основно към зърнени култури и малък брой етерични култури. Едно връщане към традиционните земеделски сектори /зеленчукопроизводство, овощарство, отглеждане на билки и др./ би донесло значителни ползи не само на производителите, но и би задоволило потребителското търсене. Традициите в отглеждането и износа на подобни продукти на европейските пазари може да бъде подходящият тласък за постепенно придвижване на страната ни от периферията към центъра на ЕС.

III. СПРАВКА ЗА ОСНОВНИТЕ НАУЧНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. В резултат на анализ на становищата на различни автори за същността на понятието „регионализъм“ се извежда дефиниция, в контекста на разбирането на регионализма за коректив на негативните отклонения от идеята за установяване на всеобщност.

2. На основата на извършено проучване на регионалното сътрудничество е изследвано влиянието на Европейската интеграция върху търговията със селскостопански стоки в периферните региони на ЕС. Във връзка с това са характеризирани търговските взаимоотношения между България и съседните Балкански страни, изведени са предпоставките за увеличаване на търговските потоци и промяната в отношенията „периферия – център“.

3. Обоснован е методологически подход за въздействията на периферния регионализъм, като са систематизирани социално-икономическите ефекти и трансмисията на смущенията. Засилените процеси на глобализация и интеграция и силно регулираният европейски пазар поставят сериозни предизвикателства и ограничения пред българското земеделие и необходимостта от промяна в структурата на търговските взаимоотношения.

4. Прилагането на ОСП в България се анализира от гледна точка на въздействието ѝ върху българското земеделие и търговията със селскостопански стоки. От една страна, европейската регионална политика подпомага агробизнеса да достигне показатели за ефективност, съизмерими с тези на водещите европейски страни, а от друга страна, се наблюдават някои деформации.

IV. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ

Студия (1)

1. Кабакчиева, Ц. Двустранните икономически отношения между България и Гърция и развитие на гръцките предприемачески дейности на българския пазар. Годишен алманах научни изследвания на докторанти, СА”Д. А. Ценов”, Свищов, книга 2, 2009, с. 194-211.

Статии (2)

1. Отношенията "Център-периферия" в ЕС - проблеми и перспективи. Годишен алманах научни изследвания на докторанти СА”Д. А. Ценов”, Свищов, книга 3, 2010, с. 365-374.

2. Общата селскостопанска политика на Европейския съюз и въздействието ѝ върху периферния регионализъм. Годишен алманах научни изследвания на докторанти СА”Д. А. Ценов”, Свищов, - Очаква се отпечатване

Доклади (2)

1. Европейски политики в търговския сектор и отражението им в съвременното общество. Международна научна конференция „Социалните науки и икономиката”, (взаимодействие и перспективи за сътрудничество), СА”Д. А. Ценов”, Свищов, том 2, 31 октомври, 2014, с.408-414.

2. Европейските аграрни региони – перспективи за българското земеделие. Юбилейна научнопрактическа конференция с международно участие „Националният аграрен сектор - елемент на европейските земеделски региони в стратегията „Европа 2020”.

V. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ И ДОСТОВЕРНОСТ

от Цветелина Тодорова Кабакчиева

Във връзка с провеждането на процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Икономика и управление“ (Аграрна икономика)

декларирам:

1. Резултатите и приносите в дисертационния труд на тема „Влияние на Европейската интеграция върху търговията със селскостопански стоки в периферните региони на ЕС“ са оригинални и не са заимствани от изследвания и публикации, в които авторът няма участия.

2. Представената от автора информация, във вид на копия на документи и публикации, лично съставени справки и др., съответства на обективната истина.

3. Резултатите, които са получени, описани и/или публикувани от други автори, са надлежно и подробно цитирани в библиографията.

гр. Свищов

.....

Д Е К Л А Р А Т О Р :

/Цветелина Кабакчиева/